

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۷ / شوال المکرم / ۱۴۴۵ هـ ق مطابق ۷ / ثور / ۱۴۰۳ هـ ش

فضیلت سلام دادن در اسلام و طریقه آن

إن الحمد لله، نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله، وصفيه وخليله، وأمينه على وحيه، وخيرته من خلقه، صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه، أئمة الهدى، ومصابيح الدجى، ومن تبعهم، وسلم تسليما كثيرا إلى يوم الدين.

أما بعد:

قال الله سبحانه وتعالى: {وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا} النساء: (۸۶)

وقال تعالى: (فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ بَيَّنُّ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ) النور: ۶۱

برادران مسلمان و بزرگوار!

دین مقدس اسلام از طریق احکام و رهنمود های خود همیشه کوشش کرده که در بین مسلمانان محبت و دوستی زیاد شود و رابطه برادری در بین ایشان محکم شود و دین مقدس اسلام هر آن عمل را شنیع و بد شمرده که سبب بغض، کینه و اختلاف در بین مسلمانها میگردد. به برکت سلام دادن کینه و نفرت از دلها دور میشود و نیز به سلام دادن در میان مردم شناخت به وجود می آید. هرگاه که در میان دو مسلمان کدام ناخوشنودی و خفگی بوجود آمده باشد پس از مدتی از این دو شخص یکی دیگری را سلام بدهد؛ آن نا رضایتی و خفگی از بین می رود، بخاطر همین هدف سلام گفتن را مشروع گردانید و سلام دادن و عمل کردن به آن را تأکید کرده است تا اینکه بواسطه آن در بین مسلمانها همیشه برادری محکم و استوار باشد و در قلب ایشان یکی به دیگر پاک و مملو از احترام باشد.

سلام (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) آنقدر تحفه بزرگ در اسلام است که در این جمله معانی زیادی: فضایل، حکمت ها و فوائدی نهفته است؛ از این جهت یهود آنرا بد می شمارد.

سلام تحفه دین مقدس اسلام است و شعار مسلمانان و جامعه اسلامی است، سلام درقبال خود پیغام امن، سلامتی، اطمینان، دعا، رحمت و برکت را دارد که آنرا به دیگران میرساند. معنای سلام این است که همیشه در امن، سلامتی و آرام باشد و معنی سلام این هم است که شما مطمئن باشید که از طرف من هیچ نوع زیان و ضرر نمی رسد و معنای سلام این هم است که الله تعالی شما را سالم و صحتمند داشته باشد، که متأسفانه در شرایط کنونی از طرف مسلمانان سلام دادن مراعات نمی شود و در بعضی مناطق جای سلام را کلمات دیگری گرفته است مانند: مانده نباشی، روز بخیر، صبح بخیر و غیره ...

سلام فضایل زیادی دارد که بعضی آنها قرار ذیل است:

۱- سلام دادن از جانب الله تعالی یک تحفه مبارک و بهتر برای مومنان است. طوری که الله تعالی میفرماید: (تَحِيَّةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ) النور: ۶۱

ترجمه:- تحیه مبارک و پاکی که از سوی الله مشروع شده است.

۲- در جنت از برای جنتی ها از طرف الله تعالی بهترین تحفه سلام میباشد. الله تعالی فرموده است: (سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ) يس: ۵۸.

ترجمه:- برای ایشان در آنجا از جانب پروردگار مهربان سلام گفته میشود.

۳- سلام (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) در آخرت آن تحفه ای است که ملائک، انبیاء، رسولان، صالحین و جنتی ها پیش میکنند در وقت ملاقات با پروردگار خود. طوری که الله تعالی فرموده است: (تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ) [الأحزاب: ۴۴].

ترجمه:- درود ایشان در روزیکه با الله تعالی ملاقات میکنند سلام است.

۴- السلام از جمله نامهای الله تعالی هم است. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى، وَضَعَهُ اللَّهُ فِي الْأَرْضِ، فَأَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ). الأدب المفرد للبخاری (ص: ۳۴۳)

ترجمه: از انس رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: که سلام از جمله نامهای الله تعالی است که آنرا در زمین گذاشته است، سلام را در بین تان پخش کنید.

۵- سلام انداختن در اسلام از جمله خصلتهای بهتر است. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تَطْعَمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَيَّ مَنْ عَرَفْتَهُ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ). صحیح البخاری (۱/ ۱۶)

ترجمه:- از عبد الله ابن عمرو رضی الله عنهما روایت است که یک مرد از رسول الله صلی الله علیه وسلم سوال کرد که کدام عمل در اسلام بهتر است؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: طعام بدهید و سلام را در بین تان پخش کنید بر کسیکه می شناسید و یا نمی شناسید.

۶- سلام انداختن سبب مغفرت گناهان و دخول جنت است. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اعْبُدُوا الرَّحْمَنَ، وَأَطِعُوا الطَّعَامَ، وَأَفْشُوا السَّلَامَ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ»). وقال الترمذی: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ. سنن الترمذی (۴/ ۲۸۷)

ترجمه:- از عبد الله ابن عمرو رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: رحمن راعبادت کنید، طعام بدهید و سلام را پخش کنید، داخل شوید به جنت پروردگار به سلامتی.

در حدیث دیگری آمده است: (عَنْ الْمُقَدَّامِ بْنِ شَرِيحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ عَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟ فَقَالَ: «إِنَّ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ بَدَلِ السَّلَامِ وَحُسْنِ الْكَلَامِ» المعجم الكبير (۲۲/ ۱۸۰) وقال المنذرى: رواية جيدة. الترغيب والترهيب (۳/ ۲۸۵)

ترجمه:- مقدار بن شریح از پدر خود واز پدر کلان خود روایت میکند که گفتیم یا رسول الله! کدام عمل من را به جنت داخل میکند؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود یکی از موجبات مغفرت پخش سلام یعنی (زیاد سلام دادن و حسن کلام است).

۷- سلام انداختن محبت را در بین مسلمانان زیاد میکند. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ). صحیح مسلم (۱/ ۷۴)

ترجمه:- از ابی هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: داخل نمی شوید به جنت تا اینکه ایمان بیاورید وایمان نمی آورید تا اینکه دوست بدارید آیا شمارا رهنمائی نکنم به آنچه که آنرا انجام بدهید دوست میدارید یکی دیگر را (سلام را در بین تان پخش کنید).

۸- در بین دو آزرده خاطر کسی بهتر است که اول به جانب مقابل خود سلام بدهد، در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ: فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ). صحیح البخاری (۸/ ۲۱)

ترجمه:- حضرت ابو ایوب انصاری روایت میکند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: حلال نیست از برای یک شخص که ترک کند برادر خود را بالاتر از سه روز رو برو میشوند یکی به دیگر روی میگرداند این و روی میگرداند آن و بهتر اینها کسی است که اول به سلام شروع میکند.

در روایت ترمذی آمده: (عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلَانِ يَلْتَقِيَانِ أَيُّهُمَا يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ؟ فَقَالَ: (أَوْلَاهُمَا بِاللَّهِ). وقال الترمذي: «هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ» سنن الترمذي (۵/ ۵۶)

ترجمه:- از ابو امامه رضی الله عنه روایت است که کسی گفت ای رسول خدا دو نفریکه به هم روی بروی میشوند کدام آن اول سلام بدهد. نبی علیه سلام فرمودند کسی اول سلام میدهد که به رحمت الله تعالی بسیار نزدیک باشد.

۹- سلام دادن نیکی مسلمانها را زیاد میکند در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرُونَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثُونَ). سنن الترمذي (۵/ ۵۳)

ترجمه:- از عمران بن حصین رضی الله عنه روایت است به تحقیق یک شخص نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد و برایشان گفت: السلام علیکم. راوی میگوید: که نبی علیه السلام فرمودند: از برای این شخص ده نیکی است، سپس شخص دیگری آمد او گفت: السلام علیکم ورحمة الله، نبی علیه السلام فرمود: از برای این شخص بیست نیکی است، سپس شخص دیگری آمد گفت: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته؛ نبی علیه السلام فرمودند: از برای این شخص سی نیکی است.

۱۰- در وقت داخل شدن در خانه سلام دادن به اهل خانه برکت نازل میشود، الله تعالی فرموده است: (فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ) النور: ۶۱
ترجمه:- پس هرگاه به خانه هائی داخل شدید بر همدیگر سلام کنید، تحیه مبارک و پاکى که از سوی الله مشروع شده است، همینگونه الله برای شما آیت خویش را بیان میکند تا بدانید.

و در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُونُ بَرَكََةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ). وقال الترمذی: «هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ» سنن الترمذی (۵/ ۵۹)
ترجمه: از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه و سلم برایم فرمود: ای پسر! وقتی که به خانه داخل میشوی به اهل خانه سلام بده. این سبب خیر و برکت برای تو و برای خانواده میشود.

۱۱- کسی که مصافحه میکند قبل از جدا شدن از یک دیگر گناهان شان بخشیده میشوند در حدیث شریف آمده: عَنْ الْبَرَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ، فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا. سنن أبي داود (۴/ ۳۵۴)

ترجمه:- براء رضی الله عنه روایت میکند که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده است دو نفر مسلمان اینطور نیست که یکی به دیگر روی بروی شود و با یک دیگر مصافحه کند مگر اینکه بخشیده میشود گناهان ایشان قبل از اینکه از یک دیگر جدا شوند

طریقه سلام دادند:

طریقه سلام دادن این است که باید مکمل سلام گفته شود مانند اینکه: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. و در جواب سلام هم باید مکمل جواب داده شود مانند وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته.

سلام دادن سنت است، اما جواب آن واجب است. الله تعالی فرموده است: {وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا} النساء: (۸۶)

ترجمه:- و هرگاه شما سلام کرده شوید پس شما به نیکوتر از آن سلام تقدیم کنید یا همان گونه پاسخ گوید الله بر هر چیز نگهبان است

امام ابوبکر جصاص رحمه الله مینویسد: (وقال أصحابنا رد السلام فرض على الكفاية إذا سلم على جماعة فرد واحد منهم أجزأ) أحكام القرآن للجصاص (۳/ ۱۸۶)

ترجمه:- اصحاب ما (احناف) میگویند که جواب سلام فرض کفائی است، هرگاه که با یک جماعت سلام انداخته شود و یک فرد جواب دهد این جائز است.

• از این آیه مبارکه (فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا) حکم استحبابی است، یعنی: ازدیاد نمودن در کلمات سلام امر استحبابی است، مراد از این آیت این است اگر شخصی السلام عليكم بگوید شما در پاسخ آن و عليكم السلام ورحمة الله بگوئید؛ اگر شخصی برای شما السلام عليكم ورحمة الله بگوید شما در پاسخ آن و عليكم السلام ورحمة الله وبرکاته بگوئید.

• مراد از (أَوْ رُدُّوْهَا) این است که آن شخص به چقدر کلماتی که سلام داده است به همان اندازه جواب دادن واجب است و در یک حدیث شریف آمده است: (عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: "وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، قَالَ: "وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ"، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "وَعَلَيْكَ"، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَاكَ فُلَانٌ وَفُلَانٌ فَحَيَّيْتَهُمَا بِأَفْضَلِ مِمَّا حَيَّيْتَنِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّكَ لَنْ أَوْ لَمْ تَدَعْ شَيْئًا). المعجم الكبير للطبراني (٦/ ٥٧)، ابن كثير (٢/ ٣٦٩)

ترجمه:- از حضرت سلمان رضی الله عنه روایت است که گفت که یک شخص نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد وگفت: السلام عليكم يا رسول الله ورحمة الله. نبي عليه السلام برایش گفت: و عليك السلام ورحمة الله وبرکاته. سپس شخص دیگری آمد وگفت: السلام عليك يا رسول الله ورحمة الله وبرکاته. نبي عليه السلام برایش گفت: و عليك؛ سپس آن شخص گفت: يا رسول الله! برای شما فلان، فلان، فلان شخص آمد و از جمله آنها جواب من را بهتر داده اید؟ یعنی از (کلمات آن پاسخ بیشتر داده اید) نبي عليه السلام گفت: یعنی تو هیچ کلمه ای را نگذاشتی (یعنی تمام کلمات سلام شرعی را تو برایم گفתי که هیچ کلمه ای را نگذاشتی که من آنرا در پاسخ تو میگفتم).

• در سلام ودر جواب سلام و(برکاته)زیادت کردن ضرور نیست. حافظ ابن کثیر میگوید: (وفي هذا الحديث دلالة على أنه لا زيادة في السلام على هذه الصفة: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، إذ لو شرع أكثر من ذلك، لزاده رسول الله صلی الله علیه وسلم). تفسیر ابن کثیر (٢/ ٣٦٩)

در این حدیث دلیل است بر اینکه از این گونه السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته زیادت وجود ندارد؛ زیرا اگر زیادت مشروع باشد، پس رسول الله صلی الله علیه وسلم زیادت میکرد.

امام ابن مازة حنفي رحمه الله مینویسد: (ولاینبغي أن یزاد على البرکات شيء)المحیط البرهاني(٥ / ١٦١)مناسب نیست که به(برکاته) زیادت شود.

بعضی علماء میگویند: که زیادت کردن به (مغفرته) جائز است، زیرا اینکه در بعضی روایات ذکر آن آمده است.

• تنها در لفظ(سلام)اکتفا کردن مناسب نیست، زیرا که این مکمل شرعی سلام نیست. وهمچنان در جواب سلام فقط به (و عليكم) اکتفا کردن مناسب نیست. امام طبرانی در معجم الاوسط این حدیث را ذکر کرده است: (أعجز الناس من عجز في الدعاء وأبخل الناس من بخل في السلام)

ترجمه:- از جمله همه مردم آن شخص عاجز است که در دعا عاجز باشد ودر تمام انسانها انسان بخیل آن است که در سلام دادن بخیل باشد. که (یا سلام نمیدهد ویا اینکه نیم سلام را می اندازد).

• وهمچنان در عوض سلام از (صبح بخیر، وقت بخیر، صحت و سلامت) گفتن اجتناب کردن مناسب است، زیرا که به این گونه الفاظ سلام دادن دوران جاهلیت است. و در جواب سلام اینطور (سپاس گذار، خیر بنگری، جزاک الله، خوش باشید، بزرگ باشید) گفتن درست نیست و جواب سلام به این الفاظ اداء نگردیده و از ذمه آن خلاص نمی شود، البته اگر کسی سلام اسلامی بدهد یا احوال پرسی را به الفاظ دیگر بکند هیچ باکی ندارد.

• وهمچنان سلام دادن به اشاره دست بدون تلفظ آن به زبان سلام شرعی نیست و از آن خود داری کردن مناسب است، زیرا که تنها اشاره کردن به دست سلام یهود و نصارا است. و در حدیث شریف آمده است: (عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَسَلُّمُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، فَإِنَّ تَسْلِيمَهُمْ بِالْأَكْفِ وَالرُّؤُوسِ وَالْإِشَارَةِ). السنن الكبرى للنسائي (۹/ ۱۳۴)

ترجمه:- از جابر بن عبدالله رضي الله عنه روایت است که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده اند: مانند یهود و نصارا سلام ندهید، بدون شک سلام دادن یهود و نصارا به کف دست، به سرها و به اشاره است.

در سنن ترمذی آمده است: (عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَعِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بغيرنا، لا تشبهوا باليهود ولا بالنصارى، فإن تسليم اليهود الإشارة بالأصابع، وتسلميم النصارى الإشارة بالأكف) الترمذی (۵/ ۵۶)

ترجمه:- عمر ابن شعیب از پدر خود وجد خود روایت میکند که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند نیست از جمله ما کسی که مشابهت میکند خود را بغيرما، و شما مشابهت نکنید خود را با یهود نصارا؛ زیرا که سلام یهود اشاره به انگشتان بود و سلام نصارا اشاره به کف دست بود.

از همین جهت علمای سلف سلام دادن را به اشاره دست مکروه شمرده اند در الأدب المفرد از امام بخاری آمده: (عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: كَانُوا يَكْرَهُونَ التَّسْلِيمَ بِالْيَدِ، أَوْ قَالَ: كَانَ يَكْرَهُ التَّسْلِيمَ بِالْيَدِ). الأدب المفرد مخرجا (ص: ۳۴۷)

ترجمه:- عطا ابن رباح گفت: بودند که مکروه میشمردند سلام دادن را به دست و یا گفت که بود که مکروه میشمرد سلام دادن را بدست.

البته به کسی که سلام گفته میشود اگر دور باشد به جای سلام دادن دست بلند شود تا اینکه او متوجه شود اشکال ندارد و یا سلام دهنده آواز او را کسی نمیشنود و در وقت سلام دادن دست خود را هم بلند میکند در این هم کدام حرج نیست و در همه صورت ها تلفظ زبانی به سلام ضروری و مناسب است.

همچنان مناسب است که سلام به آواز بلند باشد و به آواز آهسته نباشد تا اینکه شنونده بشنود و جواب سلام را بدهد علامه ابن حجر رحمه الله میگوید که مراد از حدیث رسول الله صلى الله عليه وسلم (افشوا السلام) همین معنی مراد است. مناسب است که جواب دهنده سلام پاسخ آن را بدهد و آنرا بشنوند، و اگر آنرا نشنوند گویا پاسخ آنرا نداده و ذمه خود را خلاص نکرده است.

در المحيط آمده است: (وينبغي للمجيب إذا رد جواب السلام أن يُسمع المسلم؛ حتى لو لم يسمعه لا يكون جواباً، ولا يخرج عن العهدة). المحيط البرهاني (۵/ ۱۶۲)

ترجمه:- برای جواب دهنده سلام مناسب است که پاسخ سلام را داده و سلام دهنده بشنوند و اگر پاسخ سلام را ندهد و آنرا نشنوند سلام حساب نمیشود و از عهده سلام بیرون شده نمی تواند.

• اگر شخصی به مجلسی بیاید و سلام بدهد و حاجتی برایش پیدا شود و از مجلس بیرون شود، سپس هنگام برگشت بر مجلس سلام دهد.

• همچنان مردم کم به مردم زیاد سلام میدهد، شخص روان و حرکت کننده و سوار به شخص نشسته و ایستاده سلام میدهد، و خورد به بزرگ سلام میدهد.

و در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ). صحیح البخاری (۵۱۶/۱۵)

ترجمه:- از حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: خورد به بزرگ سلام بدهد، شخص راه رو و روان به شخص نشسته سلام بدهد، گروه کم به گروه زیاد سلام بدهد.

در لفظ دیگری آمده است: (يسلم الراكب على الماشي) شخص سوار به پیاده سلام بدهد.

• اگر چند نفر باشند یکی از آن سلام دهد سنت اداء میشود؛ زیرا که سلام دادن به نماینده گی یک گروه سنت کفائی است و اگر یک کسی از جمله آن گروه پاسخ سلام را بدهند از گردن همه جواب ساقط میشود، زیرا که جواب سلام دادن به نماینده گی یک جماعت واجب کفائی است. در یک روایت آمده است: (عن علي بن أبي طالب - قال أبو داود: رفعه الحسن بن علي - قال: يُجْزَى عن الجماعة، إذا مروا، أن يُسَلِّمَ أَحَدُهُمْ، وَيُجْزَى عن الجلوس أن يردُّ أَحَدُهُمْ). سنن أبي داود ت الأرئووط (۵۰۱/۷)

ترجمه:- از حضرت علی ابن ابی طالب رضی الله عنه روایت است آن این حدیث را مرفوع ذکر کرده است و آن میگوید که از این گروه روان اگر یک شخص سلام دهد از طرف تمام گروه کفایت میکند و اگر از جماعت نشسته یک شخص جواب دهد از طرف همه آنها کفایت میکند.

آن اوقات و اشخاصیکه سلام دادن به آنها، سلام ندادن شمرده میشود:

بعضی آن اوقاتی است که در آن سلام نیست و در عبارات ذیل مشروحاً وضاحت میگردد:

یکی از آن وقت آن است که امام در منبر خطبه میخواند، و دیگر آنکه همه مردم در نماز ایستاد باشند و برای پاسخ گفتن سلام کسی دیگر نباشد، و دیگر آنکه شخص مشغول تلاوت قرآن کریم باشد، و یا اینکه شخص مصروف درس و تدریس باشد اما بعضی فقهاء میگویند که بالای تلاوت کننده قرآن کریم جواب سلام واجب است. سلام دادن بالای شخص اذان دهنده و یا اقامت کننده جواز ندارد، بالای شخصیکه مردم را می خنداند، بالای دروغ گو سلام دادن نیست، و بالای کسیکه مردم را دشنام میدهد سلام نیست، و یا کسیکه چهره زنان را در شهرمی بیند و توبه آن شخص معلوم نیست، و بالای آواز خوان نیز سلام دادن نیست، و بالای شخص پیشاب کننده سلام نیست، بالای شخص گفتار پران سلام دادن نیست، در داخل حمام سلام دادن جواز ندارد، و بالای شخصیکه برهنه باشد سلام دادن نیست و بالای ایشان جواب سلام دادن نیست. الفتاوی الهندیة (۳۲۶/ ۵)